

UvA-DARE (Digital Academic Repository)

De Green New Deal

Oudenampsen, M.

DOI

[10.5553/TCC/221195072021011001005](https://doi.org/10.5553/TCC/221195072021011001005)

Publication date

2021

Document Version

Final published version

Published in

Tijdschrift over Cultuur & Criminaliteit

License

Other

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Oudenampsen, M. (2021). De Green New Deal. *Tijdschrift over Cultuur & Criminaliteit*, 11(1), 66-71. <https://doi.org/10.5553/TCC/221195072021011001005>

General rights

It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations

If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please Ask the Library: <https://uba.uva.nl/en/contact>, or a letter to: Library of the University of Amsterdam, Secretariat, Singel 425, 1012 WP Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

ESSAYS

De Green New Deal

Merijn Oudenampsen

1 Introductie

Lange tijd was klimaatverandering een grotendeels abstract vooruitzicht, dat enkel tot leven kwam in de computermodellen van klimaatwetenschappers. In de laatste jaren echter, begint de opwarming van onze planeet concreet waarneembare vormen aan te nemen. Het ene na het andere temperatuurrecord wordt gebroken. Het afsmelten van de ijskappen kan met het blote oog worden waargenomen. Natuur-rampen die eens een zeldzaamheid waren, zijn alledaagse nieuwsitems geworden. De laatste jaren zien we een exponentiële toename aan orkanen, bosbranden, zware overstromingen en andere zogenoemde ‘extreme weersomstandigheden’.

Belangrijk is dat het klimaat niet een stabiel en lineair systeem is. We zijn geneigd te denken dat een concrete hoeveelheid CO²-uitstoot tot een daarmee overeenkomstige hoeveelheid temperatuurstijging leidt, en dat dit vervolgens weer een concrete hoeveelheid zeespiegelstijging tot gevolg heeft. De geologische geschiedenis, bestudeerd aan de hand van aardlagen en ijsmonsters, wijst echter uit dat een relatief kleine verandering een kettingreactie op gang kan brengen. Anders gezegd: als de temperatuurstijging boven een bepaald kantelmoment komt, kan dat grote, zichzelf versterkende en onomkeerbare processen in gang zetten. Het klimaat kenmerkt zich door allerlei onverwachte *feedback loops*. Je zou van een sneeuwbaaleffect kunnen spreken, ware het niet dat dit een vreemde metafoor is voor de opwarming van de aarde.

Volgens een recent rapport van het Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC), is het beperken van de temperatuurstijging tot 1,5 graad noodzakelijk om het klimaat nog enigszins in het gareel te houden (IPCC, 2018). Wereldleiders hebben in het Akkoord van Parijs met elkaar afgesproken om de temperatuurstijging in ieder geval te beperken tot twee graden in 2100. Dat is een vrij cruciale grens. Het omslagpunt voor het wegsmelten van de ijskappen op Groenland en West-Antarctica, zo schatten onderzoekers, ligt bij een temperatuurstijging van twee graden (Schwartz, 2019). Komen we voorbij dit omslagpunt, dan kunnen we over de loop van de komende eeuwen een zeespiegelstijging van minimaal tien meter verwachten. Dat zou betekenen dat veel van de kuststeden in de wereld te zijner tijd onder water zullen komen te staan. Pas ergens in de 22e of 23e eeuw weliswaar, maar zo ver weg is dat nou ook weer niet.

Daarbij is het niet zo dat we van het ene stabiele klimaatsysteem op het andere stabiele klimaatsysteem overstappen. We gaan van een relatief evenwichtig naar een meer chaotisch en onberekenbaar klimaat. De opwarming en extreme weersomstandigheden zullen bepaalde gebieden onbewoonbaar of onvruchtbaar maken. De voedselvoorziening zal door klimaatverandering schade oplopen en de vluchte-

lingenstromen zullen daardoor aanzwellen. De logische verwachting is dat een wereld met een instabiel klimaat ook politiek instabiel zal zijn. Het is de grote paradox van het antropoceen: een wereld meer dan ooit gemaakt door de mens, die niettemin minder maakbaar is dan voorheen.

Het probleem met de in Parijs afgesproken reducties van CO²-uitstoot is dat deze volgens wetenschappers bij lange na niet voldoende zijn om onder die twee graden temperatuurstijging te blijven. Sterker nog, in het *Emissions Gap Report* uit 2018 staat dat een snelle aanpak van de uitstoot en het onmiddellijk nakomen van alle verplichtingen die zijn aangegaan in Parijs resulteren in een temperatuurstijging van 3,2 graden (UNEP, 2019). Om op de cruciale 2 graden te blijven is er drie keer zoveel CO²-reductie nodig als in Parijs is afgesproken. En we liggen op dit moment niet eens op koers om die bestaande (ontoereikende) afspraken te halen.

Het is zo bezien niet verwonderlijk dat klimaatwetenschappers inmiddels aandringen op ‘*rapid, far-reaching and unprecedented changes in all aspects of society*’, om de temperatuurstijging zo klein mogelijk te houden (WMO, 2019). Wat aan ingrijpen concreet nodig is om onze planeet bewoonbaar te houden, is van ongekende omvang. De huidige samenleving kent immers een infrastructuur die gebouwd is op de grootschalige consumptie van fossiele brandstoffen. Het voorkomen dat de opwarming zagezegd uit de bocht vliegt, zo stellen wetenschappers, vergt daarmee een haast revolutionaire verandering van onze maatschappelijke orde. De Green New Deal is een poging om een beleid te formuleren dat wat schaal en ambitie betreft, enigszins tegemoetkomt aan de grootte van die uitdaging.

2 De Green New Deal

Het idee van de Green New Deal kreeg voor het eerst grotere bekendheid toen het linkse Democratische congreslid Alexandria Ocasia-Cortez haar naam eraan verbond. Ze diende in februari 2019 een motie in, waarin opgeroepen werd tot een tienjarige nationale mobilisatie, met als doel om volledig over te schakelen op duurzame energie in 2030 (Friedman, 2019). Het ging om een massaal publiek investeringsprogramma, met als doel om de elektriciteitsvoorziening radicaal om te vormen, gebouwen te verduurzamen, de transportsector van de benzine af te halen, grootschalig te investeren in hogesnelheidstreinen en openbaar vervoer, en om industrie en landbouw te vergroenen. Dit programma werd gecombineerd met een reeks sociale ambities om mensen werkzekerheid te geven en toegang tot zorg, onderwijs en huisvesting. Het was feitelijk een oproep tot een nieuw sociaal contract. Dit vanuit de overtuiging dat de benodigde energietransitie enkel met flankerend sociaal beleid doorgang kan vinden, anders zal het klimaatbeleid politiek schipbreuk leiden. De motie werd weliswaar verworpen in de door de Republikeinen gedomineerde Senaat, maar bleek een belangrijke aanjager van het debat over de Green New Deal.

Het idee van de Green New Deal was toen al een tijdje in omloop. In de Verenigde Staten werd in 2006 een Green New Deal bepleit door de Green Party, met als streven om al in 2030 op volledig duurzame energie te draaien (Atkin, 2019). De bekende *New York Times*-columnist Thomas Friedman (2007) populariseerde het begrip vervolgens in een van zijn columns. Het idee werd verder ontwikkeld in de

Merijn Oudenampsen

nasleep van de financiële crisis van 2008. In Groot-Brittannië publiceerde een aantal progressieve en groene economen het rapport *A Green New Deal* (Green New Deal Group, 2008). De UNEP, het milieuprogramma van de Verenigde Naties, kwam eveneens met een rapport over de *Global Green New Deal*. Het bleef echter lange tijd een redelijk marginaal en radicaal idee, hoofdzakelijk uitgedragen door groene partijen. Inmiddels heeft het de politieke mainstream bereikt: de Europese Unie heeft zich gecommitteerd aan een European Green Deal (European Commission, 2019), en Joe Biden werkt aan gelijksoortige plannen onder de titel *Clean Energy Revolution*.

De oorspronkelijke inspiratie komt van de New Deal uit de jaren dertig waarmee president Roosevelt de toenmalige economische crisis te lijf is gegaan. Onder zijn leiding werd een grootschalig investeringsprogramma opgezet om werkgelegenheid en sociale zekerheid te creëren en om industrie en bankwezen te herstructureren. Dezelfde ingrediënten vinden we in de verschillende huidige voorstellen voor een Green New Deal. De kerngedachte is dat een grootschalig investeringsprogramma een groene transitie kan bewerkstelligen en tegelijkertijd nieuwe werkgelegenheid kan creëren. Door de energietransitie te koppelen aan sociaal beleid, wordt voorkomen dat de transitie ten koste gaat van de lagere en middeninkomens. Ondertussen moeten oude vervuilende industrieën worden opgedoekt en nieuwe worden ontwikkeld, waarbij groene financiering uit het bankwezen een cruciale rol zou moeten spelen. Onder de collectieve noemer van de Green New Deal schuilen echter verschillende visies over wat precies het probleem is en hoe dat het beste kan worden aangepakt.

3 Staat of markt

Een van de belangrijkste controverses is de vraag tot op welke hoogte het marktmechanisme een oplossing biedt voor klimaatverandering. De crux is dat de kosten van milieuvervuiling moeilijk te berekenen zijn en niet zijn opgenomen in de marktprijs van fossiele brandstoffen. De oplossing, zo stellen voorstanders van een marktgerichte oplossing, is het hangen van een prijskaartje aan CO². Er komt enerzijds een belasting op de uitstoot van CO² en anderzijds krijgen vervuilende industrieën emissierechten die verhandelbaar zijn op zogenaamde emissiemarkten. Hierdoor zal het prijsmechanisme als vanzelf de weg gaan wijzen naar een duurzamere wereld. Enkel de markt, zo stelt NYT-columnist Thomas Friedman, heeft de juiste schaalgrootte om een werkelijke omslag te bewerkstelligen (Brooks, 2019). Er zitten echter nogal wat haken en ogen aan.

Een CO²-belasting brengt ten eerste allerlei verdelingsvraagstukken met zich mee. Bedrijven zullen de kosten doorberekenen aan de consument en de CO²-belasting zal naar verwachting lagere inkomens relatief harder treffen, met protestbewegingen als de Franse *gilets jaunes* tot gevolg. Daarbij zijn pogingen om de uitstoot te verminderen door het oprichten van markten in emissierechten, tot nog toe onsuccesvol gebleken. Het Europese Emissions Trading System (ETS) is het grootste emissiehandelssysteem ter wereld. Door te ruimhartig uitstootrechten te verlenen aan vervuilende industrieën en door allerlei mazen in de regelgeving, heeft het ETS nog weinig effect gehad. De prijs voor CO² is simpelweg te laag geweest om bedrij-

ven aan te zetten tot schonere productie. Daarbij is het systeem zeer vatbaar voor fraude en misbruik. Het is relatief makkelijk om vervuilende activiteiten te 'green-washen' en deze als groen voor te doen.

Toch is het ETS een centraal onderdeel van de European Green Deal, dat voornamelijk inzet op marktprikkels en het faciliteren van groene investeringen uit de private sector. Weliswaar belooft de EU de komende tien jaar zo'n € 100 miljard publiek geld per jaar te besteden aan de Green Deal, critici stellen dat de werkelijke uitgaven vele malen lager liggen (Sinn, 2020). Een groot deel van het programma betreft het gewone Europese budget, dat in theorie zou moeten 'vergroenen', maar dat is lang niet altijd het geval: zo valt subsidie voor niet-duurzame landbouw en gas ook onder de European Green Deal.

Het Europese plan gaat in principe uit van een publiek-privaat financieringsmodel, dat erop inzet om met een relatief bescheiden hoeveelheid publiek geld, een groter bedrag aan private financiering te faciliteren. De vraag is of dit model de langetermijninvesteringen oplevert die nodig zijn voor de transitie: veel private partijen investeren liever op kortere termijn. De werkelijke omvang en ambitie van de European Green Deal hangt daarvoor voor een belangrijk deel af van de vraag hoe het precies wordt gefinancierd. Meer publieke financiering zal ook meer diepte-investeringen mogelijk maken. Maar als de EU nieuw schuldpapier gaat uitgeven of de geldpers van het ECB aanzet, dan zal dat waarschijnlijk weerstand uitlokken van de landen die gekant zijn tegen Europese schuldfinanciering, waaronder Nederland (Sinn, 2020).

De oorspronkelijke voorstanders van een Green New Deal bepleiten steviger vormen van overheidsingrijpen en planning. Zij denken dat het beprijzen van CO² weliswaar noodzakelijk is, maar dat dat onvoldoende is om de juiste schaalgrootte en transitiesnelheid te bereiken. Het probleem is dat CO²-uitstoot in veel sectoren maar een klein deel van de totale kosten vertegenwoordigt. Daardoor zijn er te weinig prikkels tot innovatie, zelfs al komt er een stevige CO²-belasting of een werkende markt in emissierechten. Er is in hun ogen een veel ambitieuzere mobilisatie nodig, die minder afhankelijk is van het marktmechanisme. Onder de oorspronkelijke New Deal gaf president Roosevelt zo'n 3,5% van het Amerikaanse nationaal inkomen per jaar uit, naar huidige maatstaven zo'n \$ 700 miljard per jaar. De New Deal was een enorm infrastructuurprogramma dat zo'n vier miljoen werknemers in dienst had. Het voorzag in meer dan een miljoen kilometer aan wegen, 120.000 bruggen, bijna 40.000 scholen, 8000 zwembaden en zo'n twee miljoen openbare wc's. De oorspronkelijke voorstellen voor een Green New Deal grijpen terug op dit voorbeeld en zien in de huidige klimaatcrisis reden voor een fundamentele herijking van de relatie tussen overheid, bedrijfsleven en samenleving (Green New Deal Group, 2008). Enkel overheden zijn in staat om de risicovolle langetermijninvesteringen te doen die nu nodig zijn. Investeringen in het vergroenen van huizen, in openbaar vervoer en in nutsvoorzieningen als elektriciteit kunnen in hun ogen prima door publieke investeringsbanken gedaan worden, en monetair worden gefinancierd door de Europese Centrale Bank (GNDE, 2019: 32). Door de lage rente zou het bedrag zelfs zonder veel problemen via overheidsleningen gefinancierd kunnen worden, de huidige bestedingslimieten zijn eerder politiek dan financieel. De oorspronkelijke voorstanders van een Green New Deal willen een breuk met het

Merijn Oudenampsen

marktgerichte beleid van de afgelopen decennia. Het is nog maar de vraag of die er gaat komen.

4 Groene groei

Een tweede belangrijk twistpunt is de vraag of een Green New Deal economische groei moet bevorderen. Dat is in ieder geval hoe Eurocommissaris Frans Timmermans zijn European Green Deal presenteerde, als 'Europa's nieuwe groeistrategie'. Met de coronacrisis is het idee om twee vliegen in een klap te slaan: om met een grote bestedingsimpuls het economisch herstel te bevorderen en tegelijkertijd een flinke stap te zetten in de energietransitie. De hoop is dat zo een nieuwe groeicyclus rond groene technologie – groene groei – zal ontstaan die tot een langdurige economische opleving zal leiden. Daarbij berusten de Europese en Amerikaanse plannen op een belangrijke aanname. Deze gaan ervan uit dat er op lange termijn technologieën beschikbaar zullen komen die ons in staat stellen om CO² weg te vangen en op te bergen. Door deze 'negatieve emissietechnologieën' zou het nog steeds mogelijk moeten zijn om in 2050 op grote schaal CO² uit te stoten. Deze technologieën zijn echter nog weinig concreet en zeer controversieel. Het opbergen van CO² – *carbon capture* – is zeer kostbaar en wordt door critici dan ook niet als een werkelijke oplossing gezien (Corporate Europe, 2020). Strepen we deze hypothetische technologieën weg, dan zullen de ambities verder moeten worden aangescherpt. Het gaat er dan niet zozeer om het energiegebruik te vergroenen, maar ook radicaal te matigen. Volgens het *IPCC Emissions Gap*-rapport uit 2018 is dan de enige werkbare manier om de klimaatdoelen te bereiken, het beperken van het wereldwijde energieverbruik met zo'n 40%. Dat betekent dat de economie op een radicaal andere manier ingericht moet worden.

Dat is dan ook de insteek van veel van de oorspronkelijke plannen en rapporten. Deze bepleiten een Green New Deal die een veel bredere heroverweging inhoudt van het huidige model van economische groei. Internationaal wordt deze beweging *degrowth* genoemd. 'Groene groei' is volgens hen een oxymoron: economische groei zal onvermijdelijk leiden tot meer energiegebruik en verdere uitputting van natuurlijke hulpbronnen en grondstoffen. Ook de digitale economie, vaak als relatief duurzaam gezien, heeft een grote ecologische voetafdruk. Het is zo gezien onmogelijk om een klimaatneutrale economie te bereiken zonder het principe van economische groei zelf ter discussie te stellen.

Groei is in de publieke verbeelding gelijk komen te staan met vooruitgang en welzijn. De politiek wordt afgerekend op het bevorderen van economische groei en de verdeling daarvan, via de bekende koopkrachtplaatjes. De vraag is echter of de groei van het BBP dat biedt wat ervan verwacht wordt. Wat werkelijk centraal zou moeten staan, zo stellen de voorstanders van *degrowth*, is niet de groei van het bruto binnenlands product, maar de verbetering van de kwaliteit van leven. Een kortere werkweek bijvoorbeeld, zal naar huidige maatstaven de economie doen krimpen, maar de kwaliteit van leven doen toenemen en de CO²-uitstoot grondig inperken. De eerste voorstellen voor een Green New Deal bepleiten dan ook een verandering in het gebruik van de indicatoren om het economisch beleid op te stoeien (Green New Deal Group, 2008; GNDE, 2019). In Nederland kennen we deze

gedachte al langer onder de noemer van het brede welvaartsbegrip. De Green New Deal is daarmee eveneens een oproep om fundamenteel anders te denken over de economie.

De Green New Deal is in die zin verre van een eenduidig instrument. Het vormt eerder het strijdtoneel tussen verschillende visies op de klimaatcrisis. We zien hetzelfde in de Nederlandse verkiezingen, waar voorstanders van een ingrijpender klimaatbeleid en een activistischer overheid (GroenLinks, Partij voor de Dieren, PvdA en de SP) tegenover de aanhangers staan van een terughoudender en meer marktgericht beleid (VVD, CDA, CU, SGP, D66). Opvallend genoeg zijn de christelijke partijen, die rentmeesterschap hoog in het vaandel hebben staan, weinig ambitieus op het gebied van klimaatbeleid (Kiesklimaat, 2021). Wat de deelnemers aan het debat echter met elkaar gemeen hebben, is dat zij op zijn minst erkennen dat er een klimaatcrisis is. Dat is gezien het recente verleden van klimaatontkenning al een flinke stap voorwaarts.

Literatuur

- Atkin, E. (2019, 22 februari). The Democrats Stole the Green Party's Best Idea. *The New Republic*.
- Brooks, R. (2019, 29 maart). Thomas Friedman Coined 'The Green New Deal'. He's Happy With How It's Progressing'. *Buzzfeed*. www.buzzfeednews.com/article/ryancbrooks/thomas-friedman-green-new-deal.
- CEO (2020, 7 juli). A grey deal? Fossil fuel fingerprints on the European Green Deal. *Corporate Europe Observatory*. <https://corporateeurope.org/en/a-grey-deal>.
- Friedman, L. (2019, 21 februari). 'What Is the Green New Deal? A Climate Proposal, Explained', *New York Times*.
- Friedman, T. (2007, 15 april). The power of green. *The New York Times Magazine*.
- GNDE (2019). *Blueprint for Europe's Just Transition*. The Green New Deal for Europe. <https://report.gndforeurope.com>.
- Green New Deal Group (2008). *A Green New Deal*. London: New Economics Foundation.
- IPCC (2018). *Global Warming of 1.5°C. An IPCC Special Report on the impacts of global warming of 1.5°C above pre-industrial levels*. New York: IPCC.
- Kiesklimaat (2021). *Klimaatlabel 2021*. https://kiesklimaat.nl/nl/view_klimaatlabel_2021.
- Schwartz, J. (2019, 21 januari). Greenland's Melting Ice Nears a 'Tipping Point', Scientists Say, *New York Times*.
- Sinn, H.-W. (2020, 23 januari). Who pays for the EU's € 1tn green deal? *The Guardian*. www.theguardian.com/business/2020/jan/23/who-pays-for-the-eus-1tn-green-deal.
- UNEP (2019). *Emissions Gap Report 2018*. Nairobi: UNEP.
- WMO (2019). *Provisional statement on the State of the Global Climate in 2018*. Genève: World Meteorological Organization.